

Edunvalvontavaltuutus

Tietopaketti ja muistilista edunvalvontavaltakirjan teon sujuvoittamiseksi

Salla Setälä

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2023

Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Juridiikan opintosuuntaus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Juridiikan opintosuuntaus

SETÄLÄ SALLA

Edunvalvontavaltuutus
Tietopaketti ja muistilista edunvalvontavaltakirjan teon sujuvoittamiseksi

Opinnäytetyö 46 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Marraskuu 2023

Edunvalvontavaltuutus on parhain keino itsemääräämisoikeuden toteutumiselle ja se koskee jokaista täysi-ikäistä henkilöä. Laatiessa itselleen edunvalvontavaltakirjan henkilö voi itse päättää siitä, miten ja kuka hänen asioitaan hoitaa silloin, kun henkilö ei itse siihen enää kykene.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tiivis, mutta kattava tietopaketti edunvalvontavaltuutuksesta. Opinnäytetyöhön laadittiin mukaan työn teorian avulla muistilista, jonka avulla voi valmistautua edunvalvontavaltuutuksen tekoa varten. Työn tekijällä oli käsitys, ettei kovinkaan moni nuori olisi tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutusta, jonka vuoksi sitä tutkittiin opinnäytetyössä lyhyesti. Kysely lisättiin hyvään tutkimustapaan nojaten varmistamaan opinnäytetyön tekijän havaintoja. Tutkimuskyselyn ollessa yleisluonteinen ja laadittu tukemaan opinnäytetyön tekijän omaa ajatusta, jäi kyselylle oiva jatkotutkimuksen mahdollisuus.

Opinnäytetyöhön on sisällytetty tietoa edunvalvontavaltuutuksen sisällöstä ja muotomääräyksistä, itsemääräämisoikeudesta sekä asiaan liittyvästä holhousviranomaisesta ja sen suorittamasta valvonnasta. Opinnäytetyössä tutkittiin edunvalvontavaltuutusta niin valtuuttajan, kuin valtuutetunkin kannalta ja koottiin yhteen vinkkejä onnistuneen edunvalvontavaltuutuksen tekoon.

Työn idea syntyi opinnäytetyön tekijän omasta mielenkiinnosta aihetta kohtaan, eikä työllä ollut tilaajaa. Lähdemateriaalina työssä toimivat aiheeseen liittyvät lait, monipuolinen kirjallisuus sekä pääasiallisesti holhousviranomaisen verkkosivut. Työn tarkoituksena oli saattaa luettavaksi tärkeimmät tiedot edunvalvontavaltuutuksesta sekä muistilistan avulla helpottaa edunvalvontavaltuutuksen tekoa.

Asiasanat: edunvalvontavaltuutus, itsemääräämisoikeus, muotomääräykset

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Jurisprudence

SETÄLÄ, SALLA

Continuing power of attorney

Information pack and a checklist to streamline the process of drawing up a continuing power of attorney

Bachelor's thesis 46 pages, appendices 5 pages

November 2023

The concept of a continuing power of attorney holds significant importance in the context of self-determination. By establishing a continuing power of attorney, individuals can ensure that their affairs are managed in alignment with their preferences.

This thesis focuses on the intricacies of a continuing power of attorney, presenting a comprehensive information package alongside a checklist developed through the theoretical exploration within the thesis. The checklist aims to simplify the process of creating a continuing power of attorney. Recognizing the potential lack of engagement among young individuals in establishing such legal arrangements, a brief questionnaire on the subject has been incorporated into the thesis.

The content of the thesis delves into the specifics of a continuing power of attorney, encompassing both its substance and the requisite formatting standards. Additionally, the thesis provides insights into self-determination and the authority of guardianship. A multi-perspective examination of the continuing power of attorney is supplemented with practical tips for crafting a successful document. While the questionnaire is succinct and primarily focuses on the prevalence of individuals having a continuing power of attorney, its responses serve as potential groundwork for future research, although it doesn't play a pivotal role in this thesis.

Drawing from various sources, including literature, laws, and websites, this work aspires to be an accessible resource, presenting crucial information on the continuing power of attorney. The checklist, in particular, is designed to streamline the process of creating a continuing power of attorney, contributing to the overall goal of facilitating understanding and implementation.

Key words: continuing power of attorney, self-determination, format requirements

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
1.1	Työn tavoite ja tarkoitus	5
1.2	Opinnäytetyön rakenne	6
1.3	Tutkimuskysely ja tutkimuskysymykset	6
2	EDUNVALVONTAVALTUUTUS	8
2.1	Mikä on edunvalvontavaltuutus?	8
2.1.1	Edunvalvontavaltakirjan sisältö	9
2.1.2	Muotomääräykset	11
2.2	Vinkit edunvalvontavaltuutuksen laatimiseen	12
2.3	Muistilista	14
3	VIRANOMAINEN JA PROSESSIN VAIHEET	16
3.1	Viranomaisena Digi- ja väestötietovirasto	16
3.2	Valtuutuksen voimaantulo	16
3.3	Valvonta	18
3.4	Valtuutuksen päättyminen	19
4	MIKSI TEHDÄ EDUNVALVONTAVALTUUTUS	21
4.1	Itsemääräämisoikeus	21
4.2	Valtuutus valtuuttajan kannalta	22
4.3	Valtuutus valtuutetun kannalta	23
5	OIKEUSLÄHTEET	25
6	TUTKIMUSKYSELY	27
6.1	Tutkimuskyselyn tarkoitus, toteutustapa ja eettisyys	27
6.2	Kysymykset ja vastaukset	28
6.3	Tulosten analysointi	32
7	POHDINTA	36
	LÄHTEET	39
	LIITTEET	42
	Liite 1. Tutkimuskysely	42
	Liite 2. Muistilista edunvalvontavaltakirjan tekoa varten	44

1 JOHDANTO

1.1 Työn tavoite ja tarkoitus

Edunvalvontavaltuutus on edelleen monelle vieras asia, vaikka kyseessä on oman tahdonmuodostuksen kannalta katsottuna erittäin oleellinen asia. Edunvalvontavaltuutus on ajateltu vanhojen ihmisten asiaksi, vaikka tosiasiasa tiedetään, ettei esimerkiksi sairastuminen tai onnettomuus katso ikää. Monet edunvalvontavaltuutuksesta kertovat lähteet painottuvat ikääntymisen ennakointiin, ja omasta mielestäni näihin olisi hyvä tulla muutos, jotta ajatus ”vanhojen ihmisten” asiasta saataisiin muutettua.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa toiminnallinen, helppolukuinen tietopaketti edunvalvontavaltuutuksesta. Tietopaketin lisäksi opinnäytetyössä on teoriaosuu- den pohjalta laadittu lomake, muistilista, jonka täyttämällä henkilö voi sujuvoit- taa edunvalvontavaltakirjan tekoa. Vaikka työ on juridinen, sen helppolukuisuu- den vuoksi työssä on vältetty käyttämästä liikaa lakiviittauksia. Työ on rajattu tar- kasti koskemaan vain edunvalvontavaltuutusta, mutta aiheen ymmärtämisen kannalta työssä on käsitelty tarvittavia muita aiheeseen liittyviä tietoja. Työn help- polukuisuuden vuoksi työhön ei otettu mukaan kaikkia mahdollisia skenaarioita ja näkökulmia edunvalvontavaltuutuksesta, jotta työn ydinajatus säilyisi kirk- kaampana. Työ käsitellessä selvyiden vuoksi ainoastaan edunvalvontavaltuu- tusta, esimerkiksi hoitotahto, tavallinen valtakirja, alaikäisen edunvalvonta sekä viranomaisen suorittama yleinen edunvalvonta on jätetty pois työstä.

Työn tarkoitus on saada kerättyä edunvalvontavaltuutukseen liittyvät olennaisim- mat tiedot yhteen paikkaan ja liitteenä olevan muistilistan avulla helpottaa edun- valvontavaltuutuksen laatimista. Tavoitteena on lisäksi lyhyen tutkimuskyselyn avulla selvittää, kuinka moni nuori henkilö on tehnyt itselleen edunvalvontaval- tuutuksen. Tarkoituksena on lisäksi avata muutamia vinkkejä edunvalvontaval- tuutuksen tekoon ja tarkastella edunvalvontavaltuutusta niin valtuuttajan, kuin valtuutetunkin kannalta.

1.2 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö rakentuu johdonmukaisesti eteenpäin. Aluksi tarkastellaan sitä, mikä edunvalvontavaltuutus oikeastaan on, jonka jälkeen käydään läpi sen tarkempi mahdollinen sisältö ja edunvalvontavaltakirjan muotomääräykset. Allekirjoittaneen vielä ollessa töissä Digi- ja väestötietoviraston holhustoimessa, monissa virastoon saapuneissa edunvalvontavaltakirjoissa toistuivat samat virheet tai epäkohdat, jonka vuoksi työssä käydään läpi yleisiä vinkkejä oikeaoppisen edunvalvontavaltakirjan tekoon. Vaikka työ keskittyy edunvalvontavaltuutukseen, on muistilistan kysymysten ymmärtämisen vuoksi aiheellista käydä myös lyhyesti läpi edunvalvontaan liittyvää holhousviranomaisen toimintaa. Työssä käydään läpi edunvalvontavaltuutuksen vahvistaminen, valvonta ja päättyminen tehdyn edunvalvontavaltuutuksen näkökulmasta.

Työn loppupuolella käydään läpi hieman tarkemmin edunvalvontavaltuutukseen olennaisesti liittyvää itsemääräämisoikeutta, jonka jälkeen tarkastellaan edunvalvontavaltuutusta vielä sekä valtuuttajan, että valtuutetun näkökulmasta. Viidennessä kappaleessa käydään hyvin lyhyesti ja tiivistetysti läpi edunvalvontavaltuutukseen läheisesti liittyviä lakeja sekä syitä niiden muodostamiselle. Työn lopussa esitellään sekä tutkimuskysely, että sen tulokset ja keskitytään avaamaan tutkimuskyselystä saatuja havaintoja. Pohdinnassa tiivistetään vastaukset työn tutkimuskysymyksiin ja analysoidaan työn tavoitteiden ja tarkoitusten täyttymistä.

1.3 Tutkimuskysely ja tutkimuskysymykset

Allekirjoittajan omat havainnot ovat puoltaneet sitä, etteivät nuoret ajattele edunvalvontavaltuutuksen koskevan heitä itseään. Hyvän tutkimustavan mukaisesti opinnäytetyötä varten laadittiin kysely, jossa kartoitettiin, ovatko nuoret tehneet edunvalvontavaltuutuksen ja näin ollen pyrittiin saamaan varmuutta opinnäytetyön tekijän havainnoille. Kyselyn ollessa varmistavana lisänä toiminnalliseen opinnäytetyöhön, ei kyselyn tuloksien analysointi ole työssä tärkeässä roolissa.

Tutkimuskysely toteutetaan Microsoft Formsin avulla laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Kysely järjestetään eettistä ja luotettavaa tutkimustapaa mukailen anonyymisti. Kyselyn päätarkoituksena on selvittää, kuinka moni 18–29-vuotias henkilö on tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutuksen. Kuten aiemmin on mainittu, edunvalvontavaltuutus ei ole vain ikääntymiseen varautumista, vaan myös keino säilyttää itsemääräämisoikeus esimerkiksi onnettomuuden seurauksena.

Yksi syy kyselyn tekemiseen oli omien havaintojen lisäksi uutisissa esille nousseet lisääntyneet onnettomuudet nuorten keskuudessa. Esimerkiksi Tampereen yliopistollinen sairaala on sivuillaan julkaissut tutkimustulokset sairaalahoitoa vaatineista sähköpotkulautaonnettomuuksista. Tutkimustuloksien mukaan tyypillinen potilas on alkoholin vaikutuksen alainen nuori aikuinen. Kahden vuoden aikana ensiapukäyntejä kertyi 335 kappaletta. Tutkimus julkaistiin 2022 JAMA Network Open -lehdessä. (Tays & JAMA Network Open, 2022.) Opinnäytetyön tutkimuskyselyn tavoitteena oli tiedonsaannin lisäksi myös tarkoitus saada kyselyyn vastanneita ajattelemaan asiaa ja parhaassa tapauksessa laatimaan itselleen edunvalvontavaltuutuksen.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli etsiä vastauksia valittuihin tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyössä pyrittiin pohtimaan edunvalvontavaltuutusta sellaisesta näkökulmasta, josta saataisiin selville miksi edunvalvontavaltuutus olisi hyvä tehdä. Edunvalvontavaltuutuksen merkitystä ei voi korostaa tarpeeksi, jonka vuoksi työssä tutkitaan mitkä kaikki asiat puoltavat edunvalvontavaltuutuksen tekoa. Edunvalvontavaltuutus vaatii tarkkojen muotomääräysten lisäksi vähimmäissisällön, jotta edunvalvontavaltuutus on pätevä. Jotta edunvalvontavaltuutus voidaan holhousviranomaisen toimesta vahvistaa, tulee sen täyttää annetut raamit. Tutkimuskysymykset rajattiin työn kannalta turhan spesifeistä kysymyksistä yleisempiin, jotta ne pystyvät vastaamaan paremmin työn tarpeisiin. Näin ollen tutkimuskysymyksiksi valikoitui seuraavat kysymykset;

- Miksi tehdä edunvalvontavaltuutus?
- Kuinka laatia edunvalvontavaltuutus?

2 EDUNVALVONTAVALTUUTUS

2.1 Mikä on edunvalvontavaltuutus?

Edunvalvontavaltuutus toimii samalla ajatuksella, kuin muutkin valtuutukset. Yhtenä erona on se, ettei edunvalvontavaltuutus voi tulla voimaan ilman, että holhousviranomainen on sen vahvistanut. Vahvistamisen lisäksi holhousviranomaisen rekisteröi edunvalvontavaltuutuksen ja valvoo edunvalvontavaltuutetun toimintaa. (Antila 2007, 2.)

Laki edunvalvontavaltuutuksesta mahdollistaa henkilön tehdä itselleen edunvalvontavaltakirjan, jossa henkilö itse määrittelee, miten haluaa asioitaan hoidettavan. Edunvalvontavaltakirja on määrämuotoinen, merkittävä oikeustoimi. Oikeustoimella tarkoitetaan yksityistä tahdonilmaisua, jonka tarkoitus on päättää, muuttaa tai perustaa oikeus. (Saarnilehto 2009, 14.) Edunvalvontavaltakirja on niin sanotusti yleisvaltakirja, joka otetaan käyttöön vasta silloin, kun henkilö ei itse pysty huolehtimaan omista asioistaan.

Edunvalvontavaltuutuksen päätoiminen tarkoitus on säilyttää henkilön itsemääräämisoikeus. Edunvalvontavaltuutus tehdään etukäteen siltä varalta, että henkilö tulee myöhemmin kykenemättömäksi hoitamaan omia asioitaan. (Antila 2007, 7.) Holhoustoimilain mukaisesti henkilön kykenemättömyys hoitaa omia asioitaan voi johtua esimerkiksi heikentyneestä terveydentilasta, sairaudesta, henkisen toiminnan häiriintymisestä tai muusta vastaavasta syystä. (Laki holhoustoimesta 8 §). Edunvalvontavaltuutuksen toimeenpano ei vaadi pysyvää kykenemättömyyttä, vaan se voidaan ottaa käyttöön myös tilapäisesti, mikäli henkilö on hetkellisesti menettänyt toimintakykynsä esimerkiksi onnettomuuden tai muun vastaavan seurauksena. (Tornberg & Kuuliala 2015, 38).

Edunvalvontavaltuutuksen voi tehdä täysi-ikäinen, oikeustoimikelpoinen henkilö. Oikeustoimikelpoisuudella tarkoitetaan henkilön kykyä käsittää oikeudellisten asioiden merkitys ja ymmärtää oma tahdonmuodostus. Henkilön oikeustoimikelpoisuus määritellään aina tapauskohtaisesti, eikä se siten ole joko- tai asia. (Antila 2007, 33–34.) Oikeustoimikelpoisuutta ei tule sekoittaa oikeuskelpoisuuteen.

Jokainen henkilö on oikeuskelpoinen syntymästä kuolemaan saakka, mutta oikeustoimikelpoisuus vaatii henkilön riittävän ymmärryksen tekemästään toimesta. (Kangas 2013, 177).

Voidaan ajatella edunvalvontavaltuutuksen tietyllä tapaa myös suojelevan henkilön ihmisoikeuksia. Ihmisoikeuksiin lukeutuu muun muassa taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet. Henkilön oikeus päättää itse siitä, miten hoitaa tai haluaa hoitettavan taloudellisia asioitaan. (Mikkola 2014, 20.) Pelkkä edunvalvontavaltuutuksen laatiminen ei johda vielä mihinkään, ennen kuin edunvalvontavaltuutus otetaan käyttöön eli vahvistetaan. Mikäli kevyemmät keinot eivät enää riitä, on edunvalvontavaltuutus viimesijaisiin keino hoitaa henkilön asioita.

Edunvalvontavaltuutus ja sen vahvistamisen kautta edunvalvoja eli valtuutettu ei ole rangaistus, vaan keino hoitaa henkilön asioita hänen haluamallaan tavalla silloin, kun hän ei itse siihen enää kykene. On enemmän kuin suositeltua, että jokainen täysi-ikäinen henkilö laatisi itselleen edunvalvontavaltakirjan ennen, kuin on jo liian myöhäistä. Antila (2007) mainitsee edunvalvontavaltuutuksen olevan erityinen valtuutuksen muoto. Valtuutuksesta tekee erityisen muun muassa se, että se perustuu täysin henkilön omaan tahdonmuodostukseen ja siten tukee itsemääräämisoikeuden toteutumista. (Antila 2007, 1).

2.1.1 Edunvalvontavaltakirjan sisältö

Edunvalvontavaltakirjassa henkilö määrittelee itse sen, miten ja kenen toimesta haluaa asioiden hoituvan silloin, kun henkilö ei itse enää siihen kykene. Välimäki (2008) on todennut, että keskeistä itsemääräämisoikeuden kannalta on se, että henkilö voi itse päättää kenet haluaa hoitamaan asioitaan, millä intensiivisyydellä valtuutetun toimintaa valvotaan viranomaisen puolelta ja mitä asioita valtuutettu saa hoitaa. (Välimäki 2008, 158.)

Henkilö voi itse määrittää edunvalvontavaltuutukseen valitsemansa valtuutetun, varavaltuutetun ja toissijaisen valtuutetun. Varavaltuutetulla tarkoitetaan henkilöä, joka voi tilapäisesti ottaa valtuutetun paikan esimerkiksi sairauden ajaksi.

Toissijainen valtuutettu taas on pysyvä, mikäli valtuutettu estyy hoitamasta tehtäväänsä tai luopuu siitä. Vara- ja toissijainen valtuutettu voivat olla sama henkilö. Valtuutettuja voi olla myös useita, ja selvyyden vuoksi valtakirjaan olisi hyvä kirjata, missä järjestyksessä valtuutetut tarvittaessa tulevat hoitamaan asioita. (Antila 2007, 28.)

Edunvalvontavaltuutukselle on asetettu vähimmäissisältö. Vähimmäissisältö käsittää tiedot valtuuttajasta ja valtuutetusta, mihin tarkoitukseen valtuutus on tehty ja mitä toimia valtuutettu saa tehdä sekä valtuutuksen voimaantuloehdon. (Välimäki 2008, 161). Voimaantuloehto on edunvalvontavaltuutuslain 1 § sisältämä lauseke, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta).

Valtuuttaja voi edunvalvontavaltakirjaan itse määritellä, mitä asioita valtuutetulla on oikeus hoitaa. Hoidettavat asiat voivat olla joko taloudellisia ja omaisuutta tai henkilöä koskevia asioita tai molempia. Valtuutus omaisuuden hoitoon voi koskea omaisuutta kokonaisuudessaan tai vain osaa siitä. (Digi- ja väestötietovirasto n.d). Mikäli valtuuttajalla on esimerkiksi auto tai kiinteistö, voidaan mahdolliset toimet niiden kohdalla määritellä edunvalvontavaltakirjaan erikseen. Henkilöä koskevista asioista valtuutettu voi päättää vain, mikäli valtuuttaja itse ei ole siihen kykeneväinen. (Tornberg & Kuuliala 2015, 37.)

Vaikka valtuuttaja ei olisi itse enää kykeneväinen päättämään henkilöä koskevista asioistaan, valtuutetulla ei silti ole oikeutta tehdä korostetusti henkilökohtaisia asioita koskevia päätöksiä valtuuttajan puolesta. (Antila 2007, 19.) Edunvalvontavaltuutuslain mukaisesti näitä korostettuja henkilökohtaisia asioita ovat esimerkiksi isyydentunnustus, testamentin teko tai peruutus, suostumus avioliittoon tai lapseksiottamiseen. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 2 §).

Valtuutetulla ei ole oikeutta lahjoittaa valtuuttajan omaisuutta pois. Mikäli valtuuttaja haluaa valtuutetun antavan puolestaan esimerkiksi syntymäpäivälahjoja, tulee ne yksilöidä edunvalvontavaltakirjaan. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 18

§.) Yksilöinnin tulee olla valtuutuksessa riittävän selkeä, jotta määräys lahjan antamisesta voidaan toteuttaa. Määräyksessä tulee käydä ilmi ainakin lahjan saaja, peruste sen antamiselle sekä mikä lahja tai lahjoitus on kyseessä. (Antila 2007, 42.)

2.1.2 Muotomääräykset

Edunvalvontavaltakirjalle on asetettu tiukat muotomääräykset, jotta sen voidaan katsoa olevan pätevä. Edunvalvontavaltuutus on merkittävä oikeustoimi, jonka vuoksi sen muotomääräykset ovat tarkat. Tarkat muotomääräykset muun muassa vähentävät sopimusten epäselvyyttä sekä korostavat sopimuksen harkintaa. (Saarnilehto 2009, 52.) Mikäli edunvalvontavaltakirjaa ei ole tehty muotomääräyksiä noudattaen, se voidaan todeta korjaantumattomasti pätemättömäksi. (Hemmo 2003, 311).

Edunvalvontavaltakirja tulee aina tehdä kirjallisesti. Edunvalvontavaltakirjan muotomääräyksiin kuuluvat olennaisesti seuraavat seikat; kahden esteettömän todistajan allekirjoitukset, valtuuttajan ja valtuutetun henkilötiedot, tieto siitä, että kyseinen dokumentti on edunvalvontavaltuutus, valtuuttamistarkoitus sekä voimaantuloehto. (Koskinen 2009, 6.) Voimaantuloehto on tarkemmin selitetty auki kappaleessa 2.1.1. Valtakirja tulee selvyyden vuoksi otsikoida edunvalvontavaltakirjaksi tai edunvalvontavaltuutukseksi. Valtuuttamistarkoituksella viitataan edunvalvontavaltakirjan sisältöön. Antilan (2007) mukaan todistajien sekä muotomääräysten avulla varmistutaan siitä, että valtuuttaja on ymmärtänyt asian merkityksen edunvalvontavaltakirjan laatimishetkellä. (Antila 2007, 35).

Todistajat eivät saa omata lähisukulaissuhdetta valtuuttajaan tai valtuutettuihin ollakseen esteettömiä. Lähisukulaissuhteella tarkoitetaan edunvalvontavaltuutuksessa nimettyjen osapuolten vanhempia, isovanhempia, lapsia, sisaruksia tai heidän puolisoitaan. Todistajien tulee olla täysi-ikäisiä ja oikeustoimikelpoisia. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 8 §). Todistajien esteettömyys tarkastetaan allekirjoittamishetkellä, eikä todistajan allekirjoitus muutu pätemättömäksi, vaikka lähisukulaissuhde myöhemmin syntyisikin. Todistajien tulee olla samanaikaisesti

läsnä allekirjoitushetkellä. On myös mahdollista, että allekirjoitus edunvalvontavaltakirjaan on annettu jo aiemmin, siinä tapauksessa allekirjoitus tulee kuitenkin tunnustaa omakseen muiden todistajien läsnä ollessa. Todistajille ei tarvitse kertoa edunvalvontavaltuutuksen sisältöä, mutta heille on tuotava ilmi asiakirjan olevan edunvalvontavaltakirja. (Digi- ja väestötietovirasto n.d.)

Edunvalvontavaltakirjasta tulee käydä ilmi valtuuttajan sekä valtuutetun tai valtuutettujen henkilötiedot. Valtuutettujen ei tarvitse olla paikalla, kun edunvalvontavaltakirjaa laaditaan, mutta valtuuttajan tulee voida antaa valtuutettujen henkilötiedot valtakirjaa varten. (Antila 2007, 40). Todistajien tulee merkitä allekirjoituksensa ohessa yhteystietonsa sekä todistushetken aika ja paikka. Edunvalvontavaltuutuslain 7 § mukaisesti todistajien tulee myös merkata, että valtuuttaja on allekirjoitushetkellä ollut kykenevä ymmärtämään valtuutuksen merkityksen. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta.)

2.2 Vinkit edunvalvontavaltuutuksen laatimiseen

Edunvalvontavaltakirjaa laatiessa on hyvä ottaa huomioon muutamia seikkoja. Ensinnäkin edunvalvontavaltakirja kannattaa tehdä ammattilaisen avulla, jotta vältetään muotovirheitä ja näin ollen edunvalvontavaltakirjan pätemättömyydeltä. Edunvalvontavaltakirjan voi laatia esimerkiksi pankissa, lakimiehen avulla tai erilaisten järjestöjen kautta. Netistä löytyy valmiita mallipohjia, mutta niiden käyttöä sellaisenaan ei suositella, sillä yksi malli ei sovi kaikille. (Omissa käsissä n.d.) Ammattilaisen kanssa tehdessä edunvalvontavaltakirjaa henkilö saa tarvittaessa vastauksia kysymyksiinsä sekä vinkkejä siitä, mitä kaikkea valtakirjaan voi ja kannattaa sisällyttää. Edunvalvontavaltakirjaa tehdessä ammattilaisen luona on yleensä saatavilla myös tarvittavat esteettömät todistajat.

Nuorena henkilönä tehty edunvalvontavaltakirja voi henkilön vanhentuessa kaivata päivitystä. Saattaa olla, että esimerkiksi henkilön omaisuus on lisäntynyt siitä hetkestä, kun edunvalvontavaltakirja on laadittu ja näin ollen voi tulla tarpeelliseksi tehdä valtakirjaan muutoksia. Haasteita saattaa myös aiheuttaa, mikäli edunvalvontavaltuutuksesta on tehty liian yksityiskohtainen. Yksityiskohtaisesti tehty edunvalvontavaltuutus voi kääntyä valtuuttajaa vastaan, mikäli jotain asiaa

tai toimea ei olekaan edunvalvontavaltakirjaan kirjattu. Mikäli henkilö tekee uuden edunvalvontavaltuutuksen, voidaan tämän katsoa syrjäyttävän aiemmin tehdyn valtuutuksen mahdollisten ristiriitojen osalta. (Fine vakuutus- ja sijoitusneuvonta 2020.)

Edunvalvontavaltakirjaa tehdessä on suositeltava pohtia tarkkaan, kenet haluaa valtuuttaa hoitamaan asioitaan. Yleisiä valintoja valtuutetuksi ovat sukulaiset, puoliso, sisarukset tai lapset. Mikäli valtuutettuina on ainoastaan sukulaisia, voivat he olla joissakin tapauksissa esteellisiä edustamaan valtuuttajaa. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi perinnönjako tai vuokrasopimuksen teko, jossa edunvalvontavaltakirjan osapuolet ovat osallisina. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 17 §.) Suositeltavaa onkin esimerkiksi edellä mainittujen tilanteiden kannalta, että edes yksi valtuutetuista olisi joku muu, kuin sukulainen. Edunvalvontavaltuutusta tehdessä on hyvä valita useampi kuin yksi valtuutettu. Mikäli valtuuttaja on nimenmynyt vain yhden valtuutetun ja tämä valtuutettu menehtyy tai muuten estyy lopullisesti hoitamasta tehtäväänsä, voidaan valtuuttajalle määrätä yleinen edunvalvoja. Edellä mainittu tilanne on vastaan sitä käsitettä, jossa valtuuttaja itse päättää miten ja kenen toimesta haluaa asioitaan hoidettavan.

Esteellisyyteen liittyvät säännöt puolustavat edunvalvontavaltuutuksen tekijää eli valtuuttajaa mahdollisilta väärinkäytöksiltä. Positiivista on, ettei esteellisyydestä ole mahdollista neuvotella. Antilan (2007) mukaan esteellinen on myös sellainen sukulaissuhteen valtuuttajaan omaava henkilö, jonka kanssa valtuuttaja ei ole tosiasiallisesti ollut tekemisissä. (Antila 2007, 100.)

Edunvalvontavaltakirja noudattaa hyvin samoja muotomääräyksiä, kuin mitä perintökaareen on kirjattu testamentin muotomääräyksistä. (Perintökaari 10 luku). Päivämäärä on yksi sellainen asia, jota ei ole asetettu pakottavaksi muotomääräykseksi edunvalvontavaltakirjassa. Tästä huolimatta päivämäärä on hyvä kirjata edunvalvontavaltakirjaan, jotta myöhemmässä vaiheessa mahdollinen edunvalvontavaltakirjan pätevyyden ja valtuuttajan oikeustoimikelpoisuuden arviointi on helpompaa.

Valtuuttajan valitessa valtuutettuja, kannattaa ensisijaisesti selvittää mahdollisen valtuutetun suostumus tehtävään. Monet pankeista tarjoavat säilytyspalveluita

muun muassa edunvalvontavaltakirjalle. Ei kuitenkaan ole suositeltavaa, että valtuuttaja säilyttää yhtä ainoaa alkuperäistä kappaletta paikassa, johon vain hänellä on pääsy. Valtuuttajan kannattaakin siis luovuttaa edes yksi alkuperäinen versio valtuutetulle. Mikäli valtuutettuja on useita, on hyvä antaa edunvalvontavaltakirjan alkuperäinen versio kaikille valtuutetuista. Näin ollen on pienempi mahdollisuus joutua tilanteeseen, jossa alkuperäinen valtakirja on hukassa tai tuhoutunut, ja sen seurauksensa edunvalvontavaltuutusta ei voida vahvistaa holhousviranomaisen toimesta. Myös Antila (2007) on ottanut kantaa edunvalvontavaltakirjan säilyvyyteen. Hän tuo esiin suosituksen tehdä edunvalvontavaltakirja käyttöä, ikää ja säilytystä kestäväälle materiaalille. (Antila 2007, 50).

Edunvalvontavaltakirjan alkuperäisyys vahvistamisen perusteena voi olla ongelmallinen ja herättää kysymyksen, miksi kopio alkuperäisestä ei kelpaa. Nykyajan kopiokoneet ovat jo niin kehittyneitä, että alkuperäistä kappaletta voi olla hyvinkin vaikea erottaa kopiosta. Vai olisiko kenties nykyaikaisempaa, että edunvalvontavaltakirjaa voisi säilyttää verkossa esimerkiksi holhousviranomaisen tietokannassa, jossa se olisi todettu aidoksi ja alkuperäiseksi jo valtakirjan laatimishetkellä?

2.3 Muistilista

Opinnäytetyön lopussa on muistilista, jonka avulla edunvalvontavaltuutuksen laatiminen käy sujuvammin (Liite 2). Muistilista on laadittu opinnäytetyön teoriaosuiden pohjalta ja siihen on asetettu niitä kysymyksiä, joita on noussut esiin opinnäytetyön kappaleissa. Edunvalvontavaltuutuksen tekoa suunnitellessa on hyvä ottaa ylös ne asiat, joita haluaa valtuutukseen myöhemmin kirjattavan. Aiemmin täytetyn muistilistan avulla voidaan olla varmempia siitä, että kaikki halutut asiat tulevat kirjatuksi edunvalvontavaltuutukseen.

Muistilistan kysymysten ei ole tarkoitus vastata jokaisen henkilön yksilölliseen tarpeeseen siitä, mitä kaikkea edunvalvontavaltakirjaan tulisi kirjata, vaan se toimii enemmänkin yleismuistilistana. Henkilöiden omaisuudet ja toiveet poikkeavat luonnollisesti paljonkin toisistaan, jonka vuoksi jokaista henkilöä täysin palvele-

vaa muistilistaa on mahdotonta tehdä. Muistilista on koottu suoraan opinnäyte-työhön käyttämättä erillistä ohjelmaa, jotta muistilista pysyisi mahdollisimman selkeänä ja helposti luettavana. Käyttäjä voi halutessaan tulostaa muistilistaan suoraan työstä itselleen täytettäväksi tai esimerkiksi kopioida itselleen talteen itseään koskevat kysymykset. Muistilistaan on otettu mukaan kysymys koskien edunvalvontavaltuutetun valvontaa viranomaisen toimesta, jonka vuoksi seuraavassa luvussa käsitellään niin holhousviranomaista, kuin sen suorittamaa valvontaakin.

3 VIRANOMAINEN JA PROSESSIN VAIHEET

3.1 Viranomaisena Digi- ja väestötietovirasto

Viranomaisella tarkoitetaan esimerkiksi valtion julkisia tehtäviä hoitavaa toimielintä, jolla on oikeus asettaa velvollisuuksia yksityisille tahoille. (Koskinen & Kulla 2013, 12). Edunvalvontaan liittyvissä asioissa holhousviranomaisena toimii Digi- ja väestötietovirasto.

Digi- ja väestötietovirasto syntyi 1.1.2020, kun silloiset maistraatit, Väestörekisterikeskus ja maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö yhdistyivät. Aiemmin holhousviranomaisena toimivat maistraatit. (Digi- ja väestötietovirasto n.d.) Lain Digi- ja väestötietovirastosta 1 § mukaisesti virasto on valtionvarainministeriön hallinnon alaisena toimiva valtion hallintoviranomainen. (Laki Digi- ja väestötietovirastosta). Digi- ja väestötietovirasto toimii koko maassa.

Digi- ja väestötietovirastolla on oma yksikkönsä, holhustoimen ryhmä, edunvalvonnan alaisuuteen liittyville asioille. Holhustoimi hoitaa muun muassa edunvalvontaan liittyviä lupa-asioita, edunvalvojien määräämisiä, edunvalvontavaltuutusten vahvistamisia sekä edunvalvontaan liittyvää valvontaa. (Digi- ja väestötietovirasto n.d.) Holhustoimen tehtävä on valvoa edunvalvonnan alaisuudessa olevien oikeuksia ja etuja. Holhustoimen toimintaa sääntelee laki holhustoimesta. (Karttunen ym. 2014, 75.)

3.2 Valtuutuksen voimaantulo

Kun henkilö ei enää itse pysty huolehtimaan omista asioistaan, tulee valtuutetun hakea edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista holhousviranomaiselta. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 24 §.) Digi- ja väestötietovirasto on omille nettisivuilleen julkaissut asiakirjat, jotka tulee toimittaa vahvistuksen hakemisen yhteydessä. Näitä asiakirjoja ovat muun muassa lääkärinlausunto ja hakemus edunvalvontavaltuutuksen vahvistamiseksi. Alkuperäinen edunvalvontavaltakirja tulee toimittaa hakemuksen yhteydessä. Holhousviranomainen pyytää valtuuttajan

sekä hänen mahdollisen aviopuolisonsa lausunnon asiasta. (Digi- ja väestötietovirasto n.d.)

Edunvalvontavaltuutuslain mukaisesti valtuutetulle ei ole asetettu kelpoisuusehdoja, eikä näin ollen holhousviranomaisen aktiivisesti selvittää valtuutetun kelpoisuutta tehtävään. Holhousviranomaisella on kuitenkin oikeus kieltäytyä vahvistamasta edunvalvontavaltuutusta, mikäli on epäily valtuutetun sopimattomuudesta tehtävään. Syitä sopimattomuudelle voivat olla muun muassa valtuutetun rikostuomio tai omat taloudenhallinnan haasteet (Antila 2007, 64.) Valtuutetun ei lain mukaan tarvitse olla täysi-ikäinen, mutta edunvalvontavaltuutus voidaan jättää vahvistamatta valtuutetun alaikäisyyteen liittyen; valtuutus voidaan jättää vahvistamatta muun muassa valtuutetun ollessa kykenemätön tai sopimaton tehtävään, tai mikäli valtuutettu on itse edunvalvonnan alaisena. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 24 §).

Valtuutetun tulee edunvalvontavaltuutuksen voimaantullessa toimittaa holhousviranomaiselle omaisuusluettelo valtuuttajan varoista ja veloista. Omaisuusluettelo tulee toimittaa kolmen kuukauden kuluessa tehtävän alkamisesta. (Karttunen ym. 2014, 79.) Omaisuusluettelosta on käytävä ilmi muun muassa valtuuttajan etuus- ja verotuspäätökset, käyttövarojen tarve, terveydentila sekä velat ja varat valtuutuksen alkamisajankohtana. Valtuutetun tulee omaisuusluettelossa vannon tietojen paikkansapitävyys ja se, ettei valtuutettu ainakaan tahallaan ole jättänyt tietoja ilmoittamatta. Holhousviranomaisen voi myös tarpeen vaatiessa vaatia valtuutettua vannomaan asian tuomioistuimessa. (Välimäki 2008, 119.) Rikoslain 15 luvun mukaisesti väärästä tiedosta tai tiedon salaamisesta valtuutettu on mahdollista tuomita. (Rikoslaki). Tuomion saaminen voi kuulostaa väkevältä ilmaisulta suhteutettuna väärään tiedonantoon tai asian salaamiseen, mutta asiaa tarkemmin pohtiessa voidaan huomata sen olevan olennainen suoja valtuuttajaa kohtaan.

3.3 Valvonta

Digi- ja väestötietovirasto valvoo holhousviranomaisen roolissa valtuutettujen toimintaa ja sen oikeudenmukaisuutta. Mikäli valtuuttaja ei ole edunvalvontavaltuutuksessaan erikseen muuta ilmoittanut, on valtuutetulla velvollisuus toimittaa vuosittain Digi- ja väestötietovirastoon tarkastettavaksi vuositili. Vuositili tulee toimittaa holhousviranomaiselle kolmen kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Digi- ja väestötietovirasto n.d). Tätä kutsutaan vuositilivelvollisuudeksi. Holhousvoimilain mukaisesti vuositilin tulee sisältää seuraavat asiat; valtuuttajan varat ja velat tilikauden alkaessa sekä päättyessä, muutokset niissä, merkittävät tehdyt oikeustoimet, valtuuttajalle annetut käyttövarat sekä valtuutetun toimenpiteet omaisuuden suhteen. (Laki holhousvoimesta 55 §).

Vaikka valtuuttaja ei olisi edunvalvontavaltuutuksessaan velvoittanut vuositilin lähettämistä tarkastettavaksi, on valtuutetulla silti edunvalvontavaltuutuslain 32 § mukaisesti tilivelvollisuus. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta.) Tilivelvollisuus tarkoittaa, että valtuutetun tulee pitää kirjaa valtuuttajan tuloista ja menoista. Tilikauden ajanjakso on yleensä vuosi. Valtuutetun tulee säilyttää kuitit ja muut vastavat tositteet valtuuttajan varoihin liittyneistä toimista. Valtuutetun edustaessa valtuuttajaa henkilöön liittyvissä asioissa, tulee näistä toimista pitää kirjaa yhtä lailla, kuin taloudellisten asioidenkin osalta. Mikäli valtuuttaja saa omaisuutta, jonka saaminen ei ole toistuvaa, tulee tästä toimittaa kuukauden kuluessa luettelo holhousviranomaiselle. (Karttunen ym. 2014, 79.) Mikäli valtuutettu tulee esimerkiksi kuolinpesän osakkaaksi, tästä tulee toimittaa holhousviranomaiselle perukirja kuukauden kuluessa. Vaikka edunvalvontavaltuutuksessa ei olisi määrätty tilinpitovelvollisuutta, holhousviranomaisella on oikeus pyytää tili tarkastettavaksi tarvittaessa. (Digi- ja väestötietovirasto n.d.) Tilien oikeaoppisen täyttämisen helpottamiseksi Digi- ja väestötietoviraston nettisivuilta on löydettävissä valmiit pohjat tileistä valtuutetun käytettäväksi.

Mikäli valtuuttaja ei ole edunvalvontavaltakirjassaan toisin määritellyt, jotkin merkittävät toimet ovat luvanvaraisia. Mikäli valtuutettu haluaa valtuuttajan puolesta esimerkiksi ottaa tai antaa lainaa, luopua perinnöstä, myydä asunnon tai osakkeita, tulee tähän hakea lupa holhousviranomaiselta. Mikäli valtuutettu on tehnyt oikeustoimen ilman viranomaisen tai valtuuttajan valtuutuksessa määrittelemää

lupaa, oikeustoimi ei ole sitova. Luvanvaraisissa oikeustoimissa valtuuttajan kanta asiaan selvitetään holhousviranomaisen toimesta. Valtuuttajan edun vastaisia lupahakemuksia ei hyväksytä. (Kangas 2013, 201.) Valtuutettu ei saa esimerkiksi vastikkeettomasti luovuttaa valtuuttajan perintöosuutta. (Aarnio & Kangas 2009, 737).

Valtuutetulla sekä valtuuttajalla on oikeus hakea muutosta holhousviranomaisen antamaan lupapäätökseen. Lupa haetaan hallinto-oikeudesta. Mikäli valtuuttaja ja valtuutettu ovat asiasta eri mieltä, päätös katsotaan valtuuttajan eduksi, mikäli hän on kykeneväinen ymmärtämään asian merkityksen. (Hallintolaki 15 §.)

Valtuutus voidaan peruttaa määräaikaisesti. Edunvalvontavaltuutuksen määräaikainen peruuttaminen voi johtua esimerkiksi valtuutetun tavasta toimia valtuuttajan edun vastaisesti. Mikäli on syytä olettaa, että valtuutettu jatkaa asemansa väärinkäyttöä, käsitellään peruuttamisasia holhousviranomaisen toimesta kiireellisenä. Väliaikainen peruutus on voimassa siihen asti, kunnes ratkaisu asiassa on tehty. (Antila 2007, 64.)

3.4 Valtuutuksen päättyminen

Edunvalvontavaltuutuksen voimassaolo päättyy, kun valtuuttaja kuolee. Edunvalvontavaltuutus voi päättyä myös silloin, kun valtuuttaja peruu valtuutuksen riippumatta siitä, onko valtuutus tullut jo voimaan vai ei. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 11 §). Valtuuttajan peruessa valtuutuksen sen ollessa jo vahvistettu, holhousviranomaisen tulee selvittää, onko valtuuttaja oikeustoimikelpoinen. Valtuutetun tehtävä voi lakata silloin, kun hänen todetaan menettäneen oikeustoimikelpoisuutensa tai hänet vapautetaan tehtävästään. (Karttunen ym. 2014, 81.) Eräitä syitä valtuutuksen päättymiselle ovat myös valtuuttajan konkurssi, valtuutetun kuolema ja edunvalvojan määrääminen valtuutetulle.

Edunvalvontavaltuutuksen voimassaolon päättyessä valtuutetun tulee antaa päätöstilii, jollei edunvalvontavaltakirjassa toisin ole määrätty. Päätöstiliä ei kuitenkaan anneta holhousviranomaiselle, vaan sille, joka on valtuuttajan omaisuuden oikeutettu. (Digi- ja väestötietovirasto n.d). Päätöstilille ei ole laissa esitelty

sisältöä, mutta lähtökohtaisesti voidaan ajatella sen sisällön olevan samankaltaista, kuin vuositulissa ja omaisuusluettelossa. Ei ole perusteltua, että päätöstiliin olisi kirjattava henkilöä koskevia asioita, sillä päätöstili toimitetaan omaisuuden saajalle, eikä asia siinä kohtaa liity valtuuttajan henkilöä koskeviin asioihin. (Antila 2007, 178.)

Välimäki (2008) on todennut, että holhousviranomaisen voi tuomioistuimen lisäksi yhtäläisesti peruuttaa edunvalvontavaltuutuksen voimassaolon tai muuttaa sen kesto. Holhousviranomaisen voi kuitenkin tehdä edellä mainitut toimet vain siinä tapauksessa, että valtuuttaja ja valtuutettu hakevat asiaa yhdessä ja valtuuttaja on oikeustoimikelpoinen. (Välimäki 2008, 39.) Tilanteessa, jossa valtuuttaja peruuttaa edunvalvontavaltuutuksen ennen sen vahvistamista, tulee valtuutetun viipymättä hävittää edunvalvontavaltakirja tai toimittaa se takaisin valtuuttajalle. (Antila 2007, 157).

4 MIKSI TEHDÄ EDUNVALVONTAVALTUUTUS

4.1 Itsemääräämisoikeus

Holhoustoimilain mukaisesti henkilön omia asioitaan koskevaa päätäntävaltaa ei rajoiteta enempää, kuin on välttämätöntä. (Laki holhoustoimesta 18 §.) Henkilön itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava. Itsemääräämisoikeus on lyhykäisyydessään sitä, että henkilö saa itse vapaasti päättää itseään koskevista asioista. Keskeistä itsemääräämisoikeudessa on ymmärryksen kyky. (Pahlman 2003, 170, 182–183.)

Ihmis- ja perusoikeudet kietoutuvat itsemääräämisoikeuden lähetyville. Yksi Suomea velvoittava ihmissoikeussopimus on muun muassa Kansainvälinen yleissopimus, jonka pohjalta on määritelty perusoikeudet perustuslakiin. (Kansainvälisiä ja poliittisia oikeuksia koskeva KANSAINVÄLINEN YLEISSOPIMUS). Itsemääräämisoikeutta ei ole suoraan käsitelty laeissa, mutta Suomen perustuslaista (1999/731) voidaan ottaa määritelmiä itsemääräämisoikeudelle. Yksilön oikeuksiin perustuslaissa kuuluu omaisuuden suoja (15 §), yksityiselämän suoja (10 §), oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (7 §), yhdenvertaisuus (6 §).

Edunvalvontavaltuutuksen vahvistaminen ja käyttöönotto ei poista valtuuttajan oikeuksia päättää omista asioistaan, vaan valtuuttaja voi edelleen tehdä päätöksiä niistä asioista ja oikeustoimista, joihin hänellä on kelpoisuus. (Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, 274).

Edunvalvontavaltuutukseen voidaan kirjata myös valtuuttajan muita toiveita, jotka eivät suoranaisesti liity omaisuuden hoitoon. Itsemääräämisoikeuden kannalta katsottuna on olennaista, että henkilö voi halutessaan kirjata edunvalvontavaltuutukseen toiveensa esimerkiksi asuinpaikastaan tai hoidon järjestämisestä. Kessin (2023) mukaan itsemääräämisoikeus on yksi niistä ihmisen yleisperusoikeuksista, joihin lukeutuu myös yleisemmin sanottuna oikeus henkilökohtaiseen vapauteen. Henkilökohtaiseen vapauteen kuuluu paitsi oikeus koskemattomuuteen, myös muun muassa oikeus omaan tahdonvapauteen. (Kess 2023, 15).

Edunvalvontavaltuutuksen näkökulmasta voidaan ajatella henkilökohtaisen vapauden olevan yksi seikka, jonka vuoksi edunvalvontavaltuutus ja sitä kautta itsemääräämisoikeus ovat henkilölle oleellisia asioita oman tahdonmuodostuksen kannalta.

4.2 Valtuutus valtuuttajan kannalta

Edunvalvontavaltuutus on tehokas keino huolehtia siitä, että tarvittaessa asiat hoituvat henkilön itse haluamalla tavalla silloinkin, kun hän itse enää ole toimintakykyinen. Valtuuttajalla on lähtökohtaisesti päätäntävalta siitä, mitä haluaa edunvalvontavaltuutukseen kirjattavan. Edunvalvontavaltuutus voidaan tehdä koskemaan myös tiettyä asiaa tai toimea, ja sen voimassaolo lakkaa siihen, kun asia on hoidettu. (Antila 2007, 15.) Valtuuttajan ollessa oikeustoimikelpoinen, voi henkilö muuttaa edunvalvontavaltuutusta tai perua sen kokonaan. Tilanteessa, jossa valtuuttaja tekee muokkauksia edunvalvontavaltuutukseen, on suositeltavaa tehdä kokonaan uusi valtuutus ristiriitojen ja tulkintojen ehkäisyksi.

Edunvalvontavaltuutukseen voi kirjata vuositilivelvollisuudesta tai sen poistamisesta. Valtuutukseen voi erikseen määrätä, että valtuutetun täytyy antaa selontekeo tehdyistä toimista tai varallisuudesta esimerkiksi muille valtuutetuille heidän pyynnöstään. Näin valtuuttaja mahdollisesti vähentää valtuutetun työmäärää, mutta kuitenkin mahdollistaa valtuutetun toiminnan valvomisen muiden valtuutettujen toimesta.

Vaikka valtuutuksen vahvistamisen jälkeen valtuuttaja olisikin menettänyt oikeustoimikelpoisuutensa, tulee valtuutetun silti kysyä valtuuttajan kanta toimiin, joita hän on tekemässä. Edellä mainittu edellyttää, että valtuuttaja ymmärtää asian. (Digi- ja väestötietovirasto n.d.) Edunvalvontavaltuutus on joustavampi tapa hoitaa asioita, kuin viranomaisen suorittama edunvalvonta. Antila (2007) on todennut, kuinka valtuuttajan itse päättäessä valtuutetut, hän voi todennäköisin syin luottaa siihen, että hänen toiveitaan ja tahtoaan kunnioitetaan. Valtuuttajan valitessa läheisensä valtuutetuksi, on valtuutetulla yleensä jo ajatus siitä, miten valtuuttaja on itse hoitanut asioita aikaisemmin. (Antila 2007, 25).

Edunvalvontavaltuutus ja sen vahvistaminen ei poista valtuuttajan oikeus-suojaa. Valtuutetun tehdessä valtuuttajan nimissä oikeustoimen, sitoo se valtuut-tajaa, mikäli toimi on edunvalvontavaltuutuksessa hyväksytty. Mikäli edunvalvon-tavaltakirjassa on määritelty valtuutetun kelpoisuus jonkin toimen tekemiseen, ja valtuuttaja ylittää kelpoisuutensa, ei tehty oikeustoimi sido valtuuttajaa. Valtuut-taja ei ole vahingonkorvausvastuussa valtuutetun tekemästä vahingosta. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 14 §, 15 § & 23 §).

4.3 Valtuutus valtuutetun kannalta

Valtuutuksen vahvistamisen jälkeen valtuutetulla on oikeus saada tietoonsa ne valtuutuksessa mainitut ja siihen liittyvät tiedot ja asiat, jotka valtuuttaja itsekin olisi saanut. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 45 §). Valtuutetun tulee hoitaa valtuuttajan asioita niin hyvin, kuin pystyy. Valtuutetun tulee huolehtia valtuuttajan oikeuksista sekä omaisuudesta niin, ettei se olennaisesti vähene ja muutoinkin toimia aina päämiehen etu edellä. (Kangas 2013, 199.)

Valtuutetulla on oikeus nostaa itselleen kohtuullinen palkkio valtuuttajan varoista sekä valtuutetun tehtäviin liittyvistä kuluista. (Pirinen & Honkanen 2015, 33). Palkkiot on määritelty Valtioneuvoston asetuksessa 696/2012. Perusmaksu eli palkkio on 440 euroa tai 280 euroa, mikäli valtuuttajan tulot ovat alle 14 000 euroa vuodessa. (Valtioneuvoston asetus edunvalvojan palkkion suuruudesta). Holhoustoimilain 44 § mukaisesti valtuutetulla on oikeus saada kulukorvausta tehtäviensä hoitamiseen liittyvistä asioista ja joissakin erityistä työmäärää tai taitoa vaativissa tehtävissä myös erityiskorvausta. (Laki holhoustoimesta).

Valtuutettuna toimimiseen liittyy erinäisiä sääntöjä ja säädöksiä. Valtuutetulla on salassapitovelvollisuus valtuuttajan asioista. Edunvalvontavaltuutuslain 16 § mukaisesti valtuutetun tulee pitää omansa sekä valtuuttajan varat erillään toisistaan. Edunvalvontavaltuutuslain 23 § määrää valtuutetun vahingonkorvausvastuusta seuraavanlaisesti; valtuutettu on korvausvastuussa huolimattomuudellaan tai tahallisesti aiheutuneesta vahingosta. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta). Valtuutetun ylittäessä toimivaltansa, valtuutettu voi joutua korvaamaan aiheuttamansa

vahingon kolmannelle osapuolelle oikeustoimilain 25 § mukaisesti. (Laki varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista).

Valtuutetulla on mahdollisuus vaikuttaa valtuuttajan itsemääräämisoikeuden toteutumiseen. Valtuuttaja on todennäköisesti luottanut siihen, että valtuutettu hoitaa asiat tavalla, jolla valtuuttaja olisi ne itsekin hoitanut. Edunvalvontavaltuutuslain mukaisesti valtuutetulla on kuitenkin oikeus luopua tehtävästään niin halutessaan. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 11 §.) Valtuutettu voi tehdä ilmoituksen tehtävästä luopumisesta ennen tai jälkeen edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen. Valtuutetun tehtävä lakkaa välittömästi, kun hän on tehnyt ilmoituksen holhousviranomaiselle. Ilmoituksen voi tehdä kirjallisesti tai holhousviranomaisen suostumuksella myös suullisesti. (Hallintolaki 19 §).

5 OIKEUSLÄHTEET

Pääosin julkisten voimavarojen tarpeen kasvu edunvalvonnan osalta aiheutti edunvalvontavaltuutuslain muodostumisen. Laki edunvalvontavaltuutuksesta tuli voimaan 1.11.2007. Edunvalvontavaltuutuslailla halutaan suojata muun muassa henkilön itsemääräämisoikeutta ja ehkäistä taloudellisia väärinkäytöksiä. (Antila 2007, 3.)

Lakia edunvalvontavaltuutuksesta sovelletaan edunvalvontavaltuutuksiin. Edunvalvontavaltuutuslaissa on säännökset muun muassa edunvalvontavaltakirjan tekemiseen ja edunvalvontavaltuutuksen vahvistamiseen, valtuutuksen voimaantuloon, lakkaamiseen sekä peruuttamiseen, valtuutetun ja valtuuttajan asemaan sekä valtuutetun valvontaan. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta.)

Perinteistä edunvalvontaa nykyisin sääntelevä laki holhustoimesta otettiin käyttöön 1.4.1999. (Laki holhustoimesta). Perinteisellä edunvalvonnalla tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilön asioita hoitaa julkinen tai toisin sanoen yleinen edunvalvoja. Yleiset edunvalvojat työskentelevät yleensä edunvalvontatoimistossa valtion virkamiehinä. (Edunvalvonta n.d). Yleisillä edunvalvojilla voi olla useita kymmeniä tai satoja edunvalvottavia, joka aiheuttaa sen, ettei henkilökohtaiseen edunvalvontaan jää aikaa.

Lakia holhustoimesta voidaan ajatella samankaltaisena, kuin lakia edunvalvontavaltuutuksesta. Holhustoimilaissa on kuitenkin säännökset edunvalvontaan liittyvistä asioista edunvalvontavaltuutuslakia yleisemmin. Holhustoimilain säännöksiin kuuluu muun muassa edunvalvojan asema ja tehtävät, vajaavaltaisen asema ja toimintakelpoisuuden rajoittaminen, edunvalvonnan rekisteröinti, muutoksenhaku sekä kansainväliseen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset. (Laki holhustoimesta.)

Holhustoimilaki ei antanut henkilölle mahdollisuutta varautua etukäteen toimintakyvyn menettämiseen, joka oli yksi syy edunvalvontavaltuutuslain tarpeeseen. Edunvalvonnan tarve kasvoi Suomen väestön ikääntyessä sekä henkilöiden va-

rallisuuden lisääntyessä. Edellä mainitut syyt kasvattivat resurssien tarvetta holhousviranomaisessa sekä tuomioistuimissa. Edunvalvontavaltuuksien käyttöönoton ja yleistymisen tarkoituksena olikin hillitä näihin liittyvien resurssien tarpeiden kasvua. (Antila 2007, 6.) Olisikin mielenkiintoista tietää, miksi vasta julkisten voimavarojen kasvu aiheutti edunvalvontavaltuutuslain muodostumisen. Henkilön itsemääräämisoikeus ja mahdollisuus omaan tahdonilmaisuun ovat jokaiselle kuuluvia oikeuksia, joita olisi tullut pohtia ja edesauttaa jo ennen edunvalvontavaltuutuslain voimaantuloa.

6 TUTKIMUSKYSELY

6.1 Tutkimuskyselyn tarkoitus, toteutustapa ja eettisyys

Tutkimuskyselyn tarkoituksena oli vahvistaa työhön allekirjoittaneen havaintoja eli selvittää, kuinka moni 18–29-vuotias henkilö on tehnyt itselleen edunvalvontavaltakirjan tulevaisuuden varalle. Omaan tulevaisuuteen varautuminen kannattaa aina, vaikka juuri tällä hetkellä sille ei kokisi tarvetta. Kyselyn ollessa opinnäytetyön tarkoituksen kannalta katsottuna toissijainen, tuloksia voisi jatkossa hyödyntää esimerkiksi markkinoinnin parissa, jotta saataisiin tieto edunvalvontavaltuutuksen tärkeydestä myös nuoremmille sukupolville. Kysely pidettiin tarkoituksenmukaisesti lyhyenä, jotta sen vastaamista ei jätettäisi kesken. Samasta syystä kyselyyn ei myöskään lisätty vapaavalintaisesti kirjoitettavia kohtia yhtä lukuun ottamatta.

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen tutkimus. Kysely toteutettiin anonyymisti, sillä opinnäytetyön tekijän tietoon ei ollut tarpeellista tulla, kuka henkilö vastasi kyselyyn milläkin tavalla. Anonyymiteetillä haluttiin varmistaa kyselyn eettisyys. Kyselyä tehtäessä ja tuloksia tarkastellessa keskityttiin huolellisuuteen sekä tarkkuuteen ja vastaajille ilmoitettiin vastauksien poistuvuus opinnäytetyön palauttamisen jälkeen. Kysely toteutettiin Microsoft Formsin avulla (Liite 1). Kyselyä jaettiin allekirjoittaneen sosiaalisen median kanavissa ja muiden sosiaalisten suhteiden avulla. Kyselyä ei voitu jakaa esimerkiksi Tampereen seudun ammattiopistoissa, sillä kyselyn aihe ei palvellut ammattiopiston kehittämistä, eikä sillä voitu hyödyntää ammatillista koulutusta.

Tarkastellaan hieman tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Tutkimuskyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista ja vastaukset tutkimuskyselyyn kerättiin sähköisesti sekä nimettömästi vastaajien yksityisyyden suojaamiseksi. Tutkimuskyselyn esittelyssä vastaajille ilmoitettiin kyselyn olevan osa opinnäytetyötä ja että vastaukset poistetaan opinnäytetyön valmistuttua. Tutkimuksen kohderyhmänä toimivat kaikki ne 18–29-vuotiaat, jotka näkivät jakamani linkin kyselyyn sosiaalisessa mediassa ja päättivät vastata kyselyyn. Kohderyhmä ei siis edusta läheskään kaikkia annetun ikäisiä henkilöitä, jonka johdosta tutkimuksen tulosta

voidaan mahdollisesti pitää vain suuntaa antavana, mutta ei täysin luotettavana. Kysymykset pyrittiin pitämään selkeinä ja lyhyinä, jotta väärinymmärrysten mahdollisuus pienenisi. Kysymykset paransivat tutkimuksen luotettavuutta ollessaan aiheeseen läheisesti liittyviä ilman johdattelevuutta. Vastausprosenttia tutkimukselle ei ole mahdollista laskea, sillä alun perinkään tutkimusta ei jaettu vain tietylle määrämuotoiselle joukolle. Tutkimus toteutettiin laadullista tutkimustapaa mukailleen, sisältäen pääsääntöisesti monivalintakysymyksiä. Monivalintakysymysten avulla sain tiedoksi yksiselitteisiä vastauksia, jotka vähentävät virheitä tutkimuksen analysoinnissa.

6.2 Kysymykset ja vastaukset

Kysely oli auki kymmenen päivän ajan ja vastauksia kyselyyn saapui määräaikaan mennessä 183 kappaletta. Microsoft Forms luo vastauksista automaattisesti kaaviot, joita on hyödynnetty alla selventämään vastausjakamaa. Kyselyn otsikkona toimi lyhyesti ja ytimekkäästi ”Edunvalvontavaltuus”. Kyselyn saatesanoiksi valikoitui seuraavanlainen teksti;

Opiskelen Tampereen ammattikorkeakoulussa oikeustradenomiksi. Kysely on toteutettu osana opinnäytetyötä. Kysely on suunnattu 18–29-vuotialle ja kyselyn päätoimisena tarkoituksena on selvittää, kuinka moni nuori henkilö on tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutuksen.

Kysely toteutetaan anonymisti ja vastaukset hävitetään opinnäytetyön palauttamisen jälkeen. Vastaaminen vie 1-3 minuuttia.

Tähdellä merkityt kysymykset ovat pakollisia. Kyselyn vastausaika on 06.10.2023-15.10.2023.*

Ikä?

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajan ikää seuraavin vaihtoehdoin; 18–22, 23–26 ja 27–29. Suurin osa vastaajista, 54 %, ilmoitti olevansa 23–26-vuotias. 37 % vas-

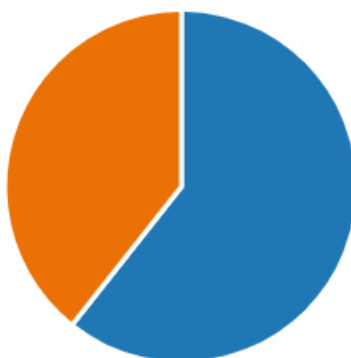
taajista lukeutui ikäluokkaan 27–29. Vähiten vastanneista kuului nuorimpaan ikäluokkaan 18–22 prosentoin 10 %. Kaaviossa oranssilla on kuvattu 23–26-vuotiaat, vihreällä 27–29-vuotiaat ja sinisellä 18–22-vuotiaat.

KUVIO 1. Vastaajien ikäjakauma.

Sukupuoli?

Kyselyssä haluttiin selvittää, vaikuttaako vastaajan sukupuoli edunvalvontavaltuutuksen tekoon. Vastanneista 61 % oli naisia ja loput 39 % miehiä. Vastausvaihtoehdoissa oli mahdollisuus vastata myös ”en halua kertoa” tai ”muu”, mutta näihin ei tullut vastauksia. Sinisenä kaaviossa ovat naiset, oranssi edustaa miehiä.

KUVIO 2. Vastaajien sukupuoli.

Koulutustausta?

Koulutustaustan vaihtoehtoihin oli asetettu lukio, ammattikoulu, ammattikorkeakoulu, yliopisto sekä muu. Vastaajista suurin osa, 37 % ilmoitti koulutustaustansa

olevan ammattikorkeakoulu. Vastaajista 26 % oli käynyt yliopiston. Yliopiston käyneiden lisäksi myös ammattikoulun oli käynyt saman verran vastaajista, 26 %. Lukion oli käynyt 9 % vastaajista ja 2 % ilmoitti koulutustaustansa olevan ”muu”. Kaaviossa vihreä edustaa ammattikorkeakoulun, punainen yliopiston, oranssi ammattikoulun, sininen lukion ja violetti muun käyneitä.

KUVIO 3. Vastaajien koulutustausta.

Tiedätkö mikä on edunvalvontavaltuus?

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajilta, tietävätkö he, mikä edunvalvontavaltuus on. 62 % vastaajista vastasi kysymykseen ”kyllä”, 20 % ”en ole varma” ja loput 18 % vastasivat ”en”. ”Kyllä” vastanneet ovat kaaviossa sinisellä, ”en ole varma” vihreällä ja ”en” oranssilla.

KUVIO 4. Vastaajien tietämys siitä, mikä on edunvalvontavaltuus.

Oletko nähnyt mainoksia edunvalvontavaltuutuksesta tai saanut asiasta tietoa muuta kautta?

Kyselyssä haluttiin sivuhuomiona selvittää, ovatko vastaajat nähneet mainoksia tai saaneet muuta kautta tietoa edunvalvontavaltuutuksesta. 19 % vastasi kysymykseen ”kyllä”, 8 % ”en ole varma” ja suurin osa, 73 %, ”en”. Kaaviossa oranssilla esitetty lohko kuvastaa ”en” vastauksia, sininen ”kyllä” ja vihreä ”en ole varma”.

KUVIO 5. Onko vastaaja nähnyt mainoksia edunvalvontavaltuutuksesta.

Jos mainoksia ei lasketa, mitä kautta olet saanut tietoa edunvalvontavaltuutuksesta?

Kyselyyn lisättiin vain yksi avoin kysymys, jossa tiedusteltiin vastaajilta mitä kautta he ovat saaneet tietoa edunvalvontavaltuutuksesta, jos mainoksia ei lasketa. Kaikista 183 vastaajasta 73 henkilöä vastasi tähän kysymykseen, mitä ei oltu asetettu pakolliseksi vastattavaksi. Eniten vastauksissa toistui tiedon tulleen töistä tai perheeltä. Kolmanneksi eniten vastaukset liittyivät opinnoista tulleeseen tietoon. Neljä vastaajaa kertoi saaneensa tietoa edunvalvontavaltuutuksesta internetistä ja yksi vastaaja elokuvista. Esimerkkivastauksia avoimeen kysymykseen;

”Omien läheisten ja työn kautta”.

”Töistä”.

”työn puolesta”.

”Tutuilta kuullut, mutta en ole täysin varma mikä se on”.

”Vanhempien kanssa tehty paperit heitä varten”.

”Internet ja Pankki”.

”Opinnot (opiskelen oikeustradenomiksi)”.

Oletko tehnyt itsellesi edunvalvontavaltuutuksen?

Kyselyn tärkein ja aiheeseen lähimmin liittyvä kysymys oli viimeisenä. Kyselyn päätoiminen tarkoitus oli selvittää, kuinka moni nuori henkilö on tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutuksen. Vastaaajista 4 % vastasivat kysymykseen ”kyllä”, mutta 96 % ilmoitti, ettei ole tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutusta. Edunvalvontavaltuutuksen tehneistä kaikki paitsi yksi olivat naisia. Yksi 23–26-vuotias kertoi tehneensä edunvalvontavaltuutuksen, loput ”kyllä” vastanneista olivat iältään 27–29-vuotiaita. Koulutustausta edunvalvontavaltuutuksen tehneillä oli joko yliopisto tai ammattikorkeakoulu. Kaavion oranssi väri edustaa niitä, jotka eivät ole tehneet edunvalvontavaltuutusta ja sininen väri niitä, jotka ovat tehneet sen.

KUVIO 6. Onko vastaaja tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutuksen.

6.3 Tulosten analysointi

Tulosten tarkka analysointi ei palvele opinnäytetyön tarkoitusta, eikä kysely ollut pääosassa opinnäytetyössä, jonka vuoksi tulosten analysointi on koottu pintapuolisesti. Kysymykset pyrittiin pitämään lyhyinä ja selkeinä, jotta vastaajan mie-

lenkiinto täyttää kysely loppuun asti säilyy, ja jotta kysymykset eivät aiheuta väärinymmärryksiä. Vastaajista 111 oli naisia, loput miehiä. Kyselyssä annettiin vaihtoehdot vastaajan iästä, ja suurin osa vastaajista edusti odotetusti samaa ikäluokkaa, 23–26, allekirjoittaneen kanssa. Harmillisesti vastauksia ikäluokasta 18–22 tuli vain 18 kappaletta, tämäkin tosin oli odotettavissa ottaen huomioon sen, missä kanavissa kyselyä jaettiin. Vastaajien koulutustausta jakautui suhteellisen tasaisesti yliopiston, ammattikorkeakoulun ja ammattikoulun välillä. Lukio ja muu koulutustausta edustivat vähemmistöä vastaajien keskuudessa.

Osa kyselyn vastauksista eivät tulleet allekirjoittaneelle yllätyksenä. Kyselyssä tiedusteltiin, tietääkö vastaaja mikä edunvalvontavaltuutus on. 114 kappaletta vastaajista vastasi tietävänsä, 36 kappaletta vastaajista ei ollut varma ja loput 33 kappaletta ei tiennyt, mikä edunvalvontavaltuutus on. Yli puolet ikäluokasta 18–22 eivät tieneet tai eivät olleet varmoja, mikä edunvalvontavaltuutus on. Vastaukset mukailivat sitä, mitä allekirjoittanut oli ajatellutkin niiden tulevan olemaan. Edunvalvontavaltuutusta ei välttämättä nähdä kiinnostavana tai tarpeellisena asiana nuoren silmissä, jonka vuoksi koko asiaa ei ehkä tule edes ajatelleeksi tai tarkemmin selvittäneeksi.

Kyselyssä haluttiin sivuhuomiona selvittää, kuinka moni on nähnyt mainoksia tai saanut edunvalvontavaltuutuksesta tietoa muuta kautta. Tätä seuranneen avoimen kysymyksen avulla haluttiin saada tietoa, mistä vastaaja on kuullut edunvalvontavaltuutuksesta. Vastaajista jopa 134 kappaletta ilmoitti, ettei ole nähnyt mainoksia tai saanut muuta kautta tietoa edunvalvontavaltuutuksesta. Allekirjoittaneen näkökulmasta edellä mainittu on asia, johon täytyisi tulla muutos. Edunvalvontavaltuutuksen koskiessa jokaista täysi-ikäistä henkilöä, myös tietoisuutta asian suhteen tulee lisätä.

Vaikka kyselyn päätoiminen tarkoitus oli selvittää, kuinka moni nuori henkilö on tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutuksen, oli mielestäni olennaista lisätä kyselyyn myös kysymyksiä koskien tietoisuutta yleisesti. Kyselyssä selvitettiin, mitä kautta vastaaja on saanut tietoa edunvalvontavaltuutuksesta. Suurin osa vastaajista oli saanut tietoa edunvalvontavaltuutuksesta läheisiltään tai töistä. Ne henkilöt, jotka vastasivat kuulleensa asiasta opintojen kautta, olivat käyneet ammattikorkeakoulun tai yliopiston. Tämän perusteella voidaan pohtia, olisiko asiasta

suotava lisätä tietoisuutta jo toisen asteen oppilaitoksessa opiskeleville. Vain neljä vastaajaa kirjoitti kuulleensa asiasta internetin kautta, joka osaltaan tukee ajatusta siitä, kuinka edunvalvontavaltuutuksen markkinointia ja tietoa siitä ylipäänsä tulisi lisätä ja kohdentaa myös nuoriin painottuvasti.

Tärkein kysymys kyselyssä koski sitä, onko vastaaja tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutuksen. Vain seitsemän henkilöä kaikista 183 vastaajasta kertoi tehneensä itselleen edunvalvontavaltuutuksen. Yksikään 18–22-vuotias ei ollut tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutusta. Tehtyjen edunvalvontavaltuutuksien määrä ei yllättänyt, jonka vuoksi opinnäytetyö ja sen aihe tuntui entistä merkittävämmältä. Kaikki edunvalvontavaltuutuksen tehneet olivat käyneet korkeakoulun, mutta tehtyjen edunvalvontavaltuutusten vähyyteen nojaten tästä ei voida tehdä päätelmiä pidemmälle. Yhtä miestä lukuun ottamatta kaikki edunvalvontavaltuutuksen itselleen tehneet olivat naisia. Tehtyjen edunvalvontavaltuutuksien määrän ollessa hyvin pieni, ei kyselystä voida ottaa myöskään suuntaa antavaa päätelmää sille, liittyykö sukupuoli edunvalvontavaltuutusten tekemiseen.

Yhteenvedona kyselyn pohjalta voidaan todeta, että tietoisuutta edunvalvontavaltuutuksesta tulisi kasvattaa ja kohdistaa nykyistä enemmän nuoriin. Edunvalvontavaltuutus on usein sellainen asia, jota ei tule ajatelleeksi ennen, kuin asia jollain tapaa koskettaa henkilöä itseään. Edunvalvontavaltuutus ei ole vain varautumista ikääntymiseen, vaan varautumista sellaiseen hetkeen, kun ei itse jostain syystä pysty enää huolehtimaan asioistaan. Nykyistä monipuolisemmalla ja kohdistetummalla tietoisuuden lisäämisellä voitaisiin saavuttaa tilanne, jossa myös nuoremmat henkilöt olisivat laatineet itselleen edunvalvontavaltuutuksen tarpeen varalle. Usein saatetaan ajatella, että edunvalvontavaltuutus ei koske nuorta itseään, vaikka emme voi ikinä tietää, mitä seuraava päivä tuo tullessaan. Vaikka 62 % vastaajista kertoi tietävänsä mikä edunvalvontavaltuutus on, mainonnassa ja muussa tietoisuuden lisäämisessä tulisikin painottaa sitä, kuinka tärkeää edunvalvontavaltuutuksen tekeminen on sen lisäksi, että vain tietää mikä se on.

Kyselyyn vastanneista vain 4 % oli tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutuksen ja määrän ollessa noin pieni, ei tästä voida tehdä analyysia suuntaan tai toiseen. Mikäli vastausjakauma tähän kysymykseen olisi ollut suurempi, olisi voitu tarkem-

min pohtia esimerkiksi sitä, mitä ikäluokkaa tai koulutustaustaa edunvalvontavaltuutuksen tehneet edustavat. Jälkikäteen ajateltuna olisi ollut mielenkiintoista kysyä, mistä syystä joku on tai ei ole tehnyt edunvalvontavaltuutusta itselleen.

7 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miksi tehdä edunvalvontavaltuus ja kuinka se tulee laatia. Opinnäytetyön tavoitteena oli saattaa lukijan silmille informatiivinen tietopaketti edunvalvontavaltuutuksesta aiheen kuitenkään rönstyilemättä liikaa. Tarkoitus oli tietopaketin lisäksi tuottaa muistilistana toimiva lomake edunvalvontavaltuutuksen laatimisen helpottamiseksi. Opinnäytetyö toteutettiin noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä.

Opinnäytetyön tutkimusprosessi alkoi aiheen valinnalla, joka oli allekirjoittaneella mielessä jo suhteellisen kauan ennen opinnäytetyön teon ajankohtaisuutta. Aiheen hyväksyttämisen jälkeen tutkimuskysymykset alkoivat muodostua ja päälähteet löytyä. Aiheeseen perehtyminen ja kirjallinen osuus työssä noudattivat hyvää tutkimustapaa. Opinnäytetyön ollessa toiminnallinen, liitteistä löytyvä muistilista edunvalvontavaltuutuksen tekoon koottiin käyttämällä tämän opinnäytetyön teoriaosuutta. Jokaisen henkilön ollessa yksilöllinen omaisuutensa ja henkilöä koskevia asioidensa suhteen, pyrittiin muistilista pitämään yleisenä, mutta kuitenkin tarpeeksi kattavana. Muistilista tehtiin suoraan opinnäytetyöhön, jotta sen laatu ei kärsisi mahdollisessa tulostuksessa.

Edunvalvontavaltuus on yksi parhaista keinoista itsemääräämisoikeuden toteutumiselle ja joustavampi keino asioiden hoitamiselle verrattuna perinteiseen viranomaisen suorittamaan edunvalvontaan. Laatimalla edunvalvontavaltuutuksen henkilö päättää itse, kuinka ja kenen toimesta haluaa asioiden hoidon tapahtuvan silloin, kun ei itse siihen enää kykene. Edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen jälkeenkin yksilöllä on ensisijaisesti oikeus päättää omista asioistaan siinä määrin, kun hän siihen kykenee. Holhustoimintaan liittyy valtavasti byrokratiaa, jota voidaan edunvalvontavaltuutuksen avulla helpottaa.

Edunvalvontavaltuus tulee laatia tiukkoja muotomääräyksiä noudattaen ja sen tulee olla sisällöltään tarkoitusta palveleva. Edunvalvontavaltuutuksen sisällön voidaan katsoa onnistuneen silloin, kun asiat hoituvat henkilön haluamalla tavalla. Tiukat muotomääräykset edesauttavat henkilön ymmärrystä siitä, kuinka merkittävä tehty valtakirja on. Virheiden välttämiseksi suositellaan laatimaan

edunvalvontavaltakirja ammattilaisen avulla ilmaisten valmispohjien käytön sijasta. Sama mallipohja muokkaamattomana ei palvele kaikkia henkilöitä ja sisältö voi jäädä vajaaksi aiheuttaen sen, että asiat eivät menekään henkilön haluamalla tavalla.

Aiheen ollessa spesifisti edunvalvontavaltuutus, työhön ei otettu mukaan yleistä edunvalvontaa ja holhoustoimea enempää, kuin aiheen ymmärtämisen kannalta oli tarve. Tarkka aiheen rajaaminen vain edunvalvontavaltuutukseen auttaa lukijaa välttämään edunvalvontavaltuutuksen sekoittamisen esimerkiksi tavalliseen valtuutukseen tai hoitotahtoon. Työ pysyi asetetuissa raameissa onnistuneesti. Työssä vältettiin tarkoituksellisesti käyttämästä lyhenteitä, jotta kappaleet ja luetavuus pysyvät samanlaisina koko työn läpi. Ajatuksena oli, että mikäli lukija tarvitsee tietoa vain yhdestä kappaleesta, ei lukijan tarvitse etsiä lyhenteiden merkitystä muista kappaleista.

Allekirjoittaneella on omia havaintoja siitä, ettei suurin osa nuorista ole laatinut itselleen edunvalvontavaltuutusta. Koska omien havaintojen ei voida katsoa olevan totuus, tehtiin opinnäytetyöhön havaintojen vahvistamiseksi laadullinen kysely. Kyselytutkimuksen osallistujamäärä yllätti positiivisesti, ja vastanneiden lukumäärän perusteella voidaan mahdollisesti olettaa tuloksen edustavan isompaakin joukkoa. Kyselyn tarkoituksenmukaisin kysymys koski sitä, onko vastaaja tehnyt itselleen edunvalvontavaltuutuksen ja valitettavan suuri määrä vastaajista, 96 %, vastasi kysymykseen kieltävästi. Iso osa edunvalvontavaltuutusta koskevista nettilähteistä on suunnattu vanhemmalle väestölle, joka osaltaan on mukana aiheuttamassa mielikuvan siitä, kuinka edunvalvontavaltuutus olisi vain vanhojen ihmisten asia. Kyselytutkimuksen tarkoituksena ei ollut selvittää syitä sille, miksi nuoret ovat tai eivät ole tehneet edunvalvontavaltuutusta, mutta edellä mainittu olisi allekirjoittaneen mielestä hyvä jatkotutkimuskohde.

Opinnäytetyön voidaan katsoa onnistuneen tavoitteessa tuottaa helppolukuinen tietopaketti edunvalvontavaltuutuksesta. Edunvalvontavaltuutusta laatiessa voi tulla mieleen useita asioita mitä valtuutukseen tulee sisällyttää, mutta yhtä todennäköisesti valtuutuksen laatimishetkellä jotain saattaa unohtua. Edunvalvontavaltuutuksen laatimisen helpottamiseksi liitteistä on löydettävissä muistilista, jonka

täyttämällä henkilö pysyy paremmin kartalla siitä, mitä haluaa valtuutuksen sisältävän. Muistilista sisältää olennaiset kysymykset ja herättää ajattelemaan jo etukäteen, kuinka haluaa omaisuuttaan tai henkilöä koskevia asioitaan hoidettavan ja valvottavan. Opinnäytetyön keskittyessä tietopakettien tuottamiseen, toi muistilista työhön lisää konkreettisuutta ja näin ollen edesauttoi toiminnallisen työn onnistumista.

Opinnäytetyössä on käytetty monipuolisesti eri kirjallisuuslähteitä, lakeja ja nettisivuja. Kirjallisuuslähteissä edunvalvontavaltuutusta käsiteltiin usein vain suppeasti, jonka vuoksi koin tärkeäksi rajata opinnäytetyön koskemaan vain edunvalvontavaltuutusta, jotta lukijan ei tarvitse etsiä tietoa laajoista kokonaisuuksista. Opinnäytetyön tavoitteena oli saavuttaa helppolukuinen tietopaketti, jonka vuoksi työhön ei lisätty kuin lyhyt kappale koskien aiheeseen liittyviä oikeuslähteitä ja niiden syntyä. Tärkein nettilähde työssä oli holhousviranomaisen, eli Digi- ja väestötietoviraston sivut. Digi- ja väestötietovirasto vastaa sivuillaan ajankohtaisesti aiheeseen liittyviin ajatuksiin ja heidän sivujaan voin suositella erittäin lämpimästi tietoa etsivälle.

LÄHTEET

Aarnio, A. & Kangas, U. 2009. Suomen jäämistöoikeus: 1. Perintöoikeus. 5 uud. painos. Helsinki: Talentum.

Antila, T. 2007. Edunvalvontavaltuutus. Verkkoaineisto. Helsinki: Talentum.

Digi- ja väestötietovirasto. n.d. Edunvalvonta ja toisen asioiden hoitaminen. Verkkosivu. Viitattu 12.9.2023.

<https://dvv.fi/edunvalvonta-ja-toisen-asioiden-hoitaminen>

Digi- ja väestötietovirasto. n.d. Edunvalvontavaltuutus eli tuen tarpeen ennakointi. Verkkosivu. Viitattu 5.9.2023.

<https://dvv.fi/edunvalvontavaltuutus-eli-tuen-tarpeen-ennakointi>

Digi- ja väestötietovirasto. n.d. Näin laadit edunvalvontavaltakirjan. Verkkosivu. Viitattu 5.9.2023.

<https://dvv.fi/nain-laadit-edunvalvontavaltakirjan>

Digi- ja väestötietovirasto. n.d. Yleisiä ohjeita valtuutetulle. Pdf-dokumentti. Viitattu 2.10.2023.

<https://dvv.fi/documents/16079645/21339859/Yleisi%C3%A4+ohjeita+valtuutetulle.pdf/2ccaea97-fb62-e247-c670-153f4066c4df/Yleisi%C3%A4+ohjeita+valtuutetulle.pdf?version=1.1&t=1607326361027>

Edunvalvonta. n.d. Yleinen edunvalvonta. Verkkosivu. Viitattu 5.10.2023.

<https://oikeus.fi/edunvalvonta/fi/index.html>

Fine vakuutus- ja rahoitusneuvonta. 2020. Täysi-ikäisen edunvalvonta ja pankki-, vakuutus- ja sijoitusasioiden hoito. Verkkosivu. Viitattu 4.10.2023.

<https://www.fine.fi/oppaat/julkaisu/taysi-ikaisen-edunvalvonta-ja-pankki-vakuutus-ja-sijoitusasioiden-hoito.html>

Hallintolaki. 6.6.2003/434. Viitattu 12.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Hemmo, M. 2003. Sopimusoikeus 1. 2. uud. painos. Helsinki: Talentum.

Kangas, U. 2013. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. 1. painos. Helsinki: Talentum.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva KANSAINVÄLINEN YLEIS-SOPIMUS. 8/1976. Viitattu 30.09.2023.

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008/19760008_2

Karttunen, T., Laasanen, H., Sippel, L., Uitto, T. & Valtonen, M. 2014. Juridiikan perusteet. 3–4. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Kess, K. 2023. Itsemääräämisoikeus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Alma Talent.

Koskinen, M. 2009. Holhoustoimen lainsäädäntö. 1. painos. Helsinki: Edita.

Koskinen, S. & Kulla, H. 2013. Virkamiesoikeuden perusteet. 6. uud. painos. Helsinki: Talentum.

Laki Digi- ja väestötietovirastosta. 304/2019. Viitattu 9.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190304>

Laki edunvalvontavaltuutuksesta. 25.5.2007/648. Viitattu 27.9.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070648>

Laki holhoustoimesta. 1.4.1999/442. Viitattu 1.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990442>

Laki varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista. 13.6.1929/228. Viitattu 3.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290228>

Mäki-Petäjä-Leinonen, A. & Nieminen, L. 2014. Vanhuus ja oikeus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Mäki-Petäjä-Leinonen, A. 2013. Ikääntymisen ennakointi: vanhuuteen varautumisen keinot. 1. painos. Helsinki: Talentum.

Omissa käsissä. n.d. Edunvalvontavaltuutuksella pidät elämän omissa käsissä. Verkkosivu. Viitattu 29.9.2023.

<https://omissakasissa.fi/>

Pahlman, I. 2003. Potilaan itsemääräämisoikeus. Helsinki: Edita.

Perintökaari. 5.2.1965/40. Viitattu 5.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040>

Pirinen, J. & Honkanen, J. 2015. Jokaisen oikeustieto. 30. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Reito, A., Öljymäki, E., Franssila, M., Mattila, V. 2022. Incidence of Electric Scooter–Associated Injuries in Finland From 2019 to 2021. JAMA Network Open. 14.04.2022.

Viitattu 6.10.2023. <https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2791039>

Rikoslaki. 19.12.1889/39. Viitattu 8.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Saarnilehto, A. 2009. Sopimusoikeuden perusteet. 7. painos. Helsinki: Talentum.

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731. Viitattu 7.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Suomi.fi. n.d. Organisaatio Digi- ja väestötietovirasto. Verkkosivu. Viitattu 3.10.2023.

<https://www.suomi.fi/organisaatio/digi-ja-vaestotietovirasto/d06969b2-342b-4063-bfc8-6372e2545d81>

Tays. 2022. Taysissa tutkittiin, kuinka usein sähköpotkulauta-ajelu johtaa ensiapuun. Tays verkkosivu. 14.04.2022.

Viitattu 6.10.2023. https://www.tays.fi/fi-FI/Taysissa_tutkitiin_kuinka_usein_sahkopo%28150569%29

Tornberg, J. & Kuuliala, M. 2015. Suomen edunvalvontaoikeus. 1. painos. Helsinki: Talentum.

Valtioneuvoston asetus edunvalvojan palkkion suuruudesta. 696/2012. Viitattu 14.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120696>

Välimäki, P. 2008. Holhoustoimen pääpiirteet. 3. uud. painos. Helsinki: Talentum.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuskysely.

1. Ikäsi? *

- 18–22
- 23–26
- 27–29

2. Sukupuolesi? *

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua kertoa

3. Koulutustaustasi? *

- Lukio
- Ammattikoulu
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto
- Muu

4. Tiedätkö, mikä on edunvalvontavaltuus? *

- Kyllä
- En
- En ole varma

5. Oletko nähnyt edunvalvontavaltuutukseen liittyviä mainoksia tai saanut aiheesta tietoa muuta kautta? *

- Kyllä
- En
- En ole varma

6. Jos mainoksia ei lasketa, mitä kautta olet saanut tietoa edunvalvontavaltuutuksesta?

Kirjoita vastaus

7. Oletko tehnyt itsellesi edunvalvontavaltuutuksen? *

- Kyllä
- En

Liite 2. Muistilista edunvalvontavaltakirjan tekoa varten.

Muistilista edunvalvontavaltakirjan laatimisen helpottamiseksi.

Valtuuttajan tiedot: _____

Valtuutetun tiedot: _____

Varavaltuutetun tiedot: _____

Toissijaisen valtuutetun tiedot: _____

Todistajat: _____

Onko sinulla omaisuutta, mitä? _____

Koskeeko valtuutus koko omaisuutta vai vaan osaa siitä? Jos vain osaa, mitä?

Miten omaisuuttasi tulee hoitaa? _____

Saako valtuutettu lahjoittaa omaisuuttasi? Jos saa, tarkenna määräys lahjoittamiseen: _____

Koskeeko valtuutus henkilöä koskevia asioita? _____

Miten haluat henkilöä koskevia asioitasi hoidettavan? _____

Annatko valtuutuksessasi luvan oikeustoimien tekoon (esimerkiksi omaisuuden myynti)? _____

Hoitaako valtuutettu mahdollisen yrityksesi asioita? _____

Onko valtuutus määräaikainen vai jatkuva? _____

Onko valtuutetulla vuositilivelvollisuus? _____

Tuleeko valtuutetun antaa tietoa tekemistään toimista muille valtuutetuille? __

Montako alkuperäistä kappaletta laaditaan ja missä niitä säilytetään? _____

Muita toiveita valtuutukseen? _____
